

POMORSKI NAZIVI U GOVORU MJEŠTANA GRACA

IVANA ANDRIJAŠEVIĆ
Zavičajna zbirka Gradac
Uz kuk 8
HR-21330 Gradac
ivana.andrijasevic@gmail.com

UDK 8(038)
Prethodno priopćenje
Preliminary communication
Primljeno/Received: 28.09.2020.
Prihvaćeno/Accepted: 8.01.2021.

Uviđajući kako jeziku naših predaka – kao nematerijalnoj kulturnoj baštini – prijete nestanak, ovaj rad nastoji dati doprinos njegovu očuvanju u segmentu pomorskog nazivlja mjesta Gradac. U tu svrhu dokumentira i obrađuje preko 500 izraza vezanih uz život uz more i na moru. Ovaj rad predstavlja prvi pokušaj da se istraži i dokumentira pomorsko nazivlje u mjesnom govoru Graca. Za nadati se da će potaknuti daljnja istraživanja na ovom području i na taj način doprinijeti očuvanju lokalne maritimne kulturne baštine.

Ključne riječi: *pojmovnik, more, ribarstvo, Makarsko primorje, Gradac*

1. Uvod

Gradac je središnje mjesto istoimene općine, smještene na južnom kraju Makarskog primorja i Splitsko-dalmatinske županije. Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine, općina Gradac imala je 3.261 stanovnika, raspoređenih u pet naselja Brist (400 st.), Drvenik (494 st.), Podaca (729 st.), Zaostrog (330 st.) i Gradac (1.308 st.) (Državni zavod za statistiku, 2013). Šifarnik naselja, gradova i općina (Ministarstvo financija, 2019) te Abecedni imenik naselja (Državni zavod za statistiku, 2019) navode kako u Republici Hrvatskoj postoji osam naselja koja nose naziv Gradac: tri samo Gradac (u Splitsko-dalmatinskoj, Šibensko-kninskoj i Požeško-slavonskoj županiji), a pet Gradac s nekim pridjevom: Našički, Novi, Stari, Mali i Veliki¹.

¹ Na ovom mjestu potrebno je navesti dvije napomene. Prva, do 2001. godine u sastavu Vinodolske općine (Primorsko-goranska županija) postojalo je još jedno naselje Gradac, i to u sastavu Vinodolske općine (Primorsko-goranska županija), a koje je kroz povijest mijenjalo nazive (Grčević, 2008). Tako se do 1910. i od 1991. godine nazivalo Gradac, od 1921. do 1981. Gradac Bribirski, da bi se 2001. godine ukinulo te pripojilo naselju Bribir. Druga, današnji Gradac u Požeško-slavonskoj županiji također se nalazi na popisu naselja kojima je

Prve tragove genealogije odnosa Graca i cjelokupnog Makarskog primorja s morem naći ćemo uz samu obalu. Naime, brojni arheološki nalazi potvrđuju kako je Makarsko primorje bilo nastanjeno još u antičko doba.

„Prva se novija ekumena razvila na tri priobalne točka malog, ali ipak relativno šireg prostora, i to oko uvala Zaostroga i Graca te oko današnjeg sela Drašnice. Tu su dakle bila najstarija naselja ovog kraja: Ostrog, Labinetza te Stajno Polje, i ta se naselja smatraju kolijevkom ovog kasnije značajnog primorskog prostora“ (Lahman 1971: 472).

No, povijesni izvori i ostatci ukazuju kako stanovništvo Makarskog primorja ipak nije ostalo prisutno na obalama mora. Naime, nakon što su Normani u 11. stoljeću razrušili prva naselja, nova naseja počinju nicati daleko od mora. Razlozi za nastanak ovih naselja u planini, daleko od mora bili su dvojaki – s jedne strane, nesigurnost uslijed stalne opasnosti od gusara, a s druge, bolji uvjeti za uzgoj stoke. Za prve stanovnike ovih seoskih zaseoka „more je predstavljalo među ili barijeru od koje se valjalo odmaknuti, od koje se valjalo ograditi“ (Grgas 2016: 723). Njihova barijera bila je planina u čijem su zagrljaju stoljećima živjeli.

Do napuštanja ovih naselja i spuštanja s planina u sredine polja dolazi u 16. stoljeću, kada je porasla turska opasnost iz zaleđa. No, izloženo opasnostima s mora, stanovništvo i dalje živi dalje od mora te se bavi poljoprivredom i stočarstvom. „Naseljenost pod biokovskim odsjekom zadržala se dugo, prije svega zbog mogućnosti istodobne obrade zemlje i stočarenja, ali, pretpostavlja se, i zbog bosansko-hercegovačkog podrijetla doseljenog stanovništva, koje vjerojatno nije poznavalo more kao gospodarski resurs“ (Podgorelec i Klempić-Bogadi 2012: 104). Tek krajem 17. st., nakon što je turska sila uništena i na moru i na kopnu, stanovništvo postepeno napušta planinu te započinje gradnju novih kuća uz more, najprije ribarskih kuća, ostava za alate te ljetnjikovaca bogatijih pojedinaca. Ipak, „atavistički strah od mora i od njegovih negativnih učinaka stvarala su zazor od njegove blizine i od ljudi koji su obitavali njegove obale“ (Grgas 2016: 721-722), te ovaj proces traje razmjerno dugo.

promijenjeno ime (Grčević, 2008). Tako se ovo naselje u razdoblju od 1910. do 1981. godine nazivalo Gradac Požeški.

„Sve do pojave filoksera i peronospore te uvođenja vinske kvote krajem 19. i početkom 20. stoljeća, Makarsko primorje stoljećima je bilo poljoprivredno područje s izrazitom usmjerenošću na uzgoj maslina i vinove loze“ (Podgorelec i Klempić-Bogadi 2012: 104). Bolest temeljnih poljoprivrednih kultura te smanjenje poljoprivrednih površina u konačnici je rezultiralo osiromašenjem seljaka i značajnijom prekomorskom migracijom, najčešće u SAD, Novi Zeland i Australiju. Pored 'bijeke kuge' živote brojnih Primoraca ugasio je i Drugi svjetski rat. Završetak ovoga rata Makarsko je primorje dočekalo kao opustošeno, siromašno, prometno izolirano područje dominantno ovisno o poljoprivredi.

Tijekom šezdesetih godina prošloga stoljeća dva su događaja izravno uzrokovala promjenu gospodarske i društvene slike ove mikro-regije: razorni potres 1962. godine i početak gradnje Jadranske magistrale 1964. godine. Prisiljeni na život uz more i usmjereni prema turizmu, stanovnici ovoga kraja nakon više stoljeća života u zagrljaju planine napuštaju poljoprivredu i u potpunosti se okreću turizmu i pratećim djelatnostima: trgovini i ugostiteljstvu. Pritom se proces deagrarizacije odvijao vrlo brzo, da bi vrhunac zabilježio u razdoblju između 1961. i 1971., kada je došlo do masovnog napuštanja poljoprivrede (Tablica 1) (Podgorelec i Klempić-Bogadi 2012). Kao rezultat, nekadašnja imanja u planini ostaju prepuštena čvrstom zagrljaju drače i tetivike te zubu vremena.

Tablica 1. Poljoprivredno stanovništvo Makarskog primorja (1961-2001)

	Poljoprivredno stanovništvo	Udio poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu	Aktivno poljoprivredno stanovništvo	Udio aktivnog poljoprivrednog stanovništva u ukupnom aktivnom stanovništvu
1961.	5270	37,8	2262	43,3
1971.	2380	14,0	1084	17,1
1981.	666	3,5	237	3,4
1991.	421	2,0	216	2,3
2001.	369	1,4	183	1,6

Izvor: Podgorelec i Klempić-Bogadi, 2012

Imajući u vidu opisani suživot mora i Primorca kroz stoljeća, ne iznenađuje kako ribarstvo Makarskog primorja nikada nije imalo posebno bitan ekonomski značaj². O tome svjedoče zapisi iz kronike fra Nikole Gojaka (1712-1772) iz kojih doznajemo više o neizvjesnosti zarade od ribolova te često slabom ulovu. Vrijedni su i zapisi Alberta Fortisa (1998) koji svjedoče o uzrocima nazadovanja ribarstva na Makarskom primorju, poput nedovoljne opremljenosti ribara, često slabom ulovu srdela, nepoznavanje neprijatelja riba, ali i pojava poput vjetra i njegovih učinaka.

² Ribarstvo ovoga kraja napredak doživljava tek u 18. stoljeću kada plemićke obitelji počinju s gradnjom gospodarskih kuća uz morsku obalu oko kojih se uskoro nastanjuju najamni radnici koji bi uz obradu zemlje za svoga gospodara ribarili. Prema Luliću (1860) u cijelom je Primorju oko 1770. godine bilo 22 mreža potegača. "Ako se, međutim, uzmu podaci iz tog vremena s Hvara ili Visa gdje je tada bilo 132 potegače ili u Prviću i Žirju 40, onda možemo zaključiti da je ribarstvo u Primorju bilo lokalnog karaktera i dobro je dolazilo za životne potrebe stanovništva. To jednako dokazuje i broj brodova na Makarskom primorju. Prema popisu izvršenom 1770. u Drveniku je bilo 8 gajeta, u Zaostrogu 5, u Podaci 6, u Bristu nijedna, a u Gracu 8, tako da u Gornjem primorju osim malenih ribarskih brodova nije bilo većih lađa" (Soldo 1970: 361). Prema sačuvanom Goessovu izvještaju iz 1803., što ga je objavio Vj. Maštović, u Gracu je bilo 6 gajeta i leuta, u Bristu 11 gajeta i leuta, u Podaci 9 gajeta i leuta, u Zaostrogu jedna bracara te 6 gajeta i leuta, u Drveniku 1 bracara te 7 gajeta i leuta" (Soldo 1970: 361-362). U narednim desetljećima ribarstvo Makarskog primorja doživljava daljnji napredak, o čemu svjedoče i popisi brodova i mreža iz 1790. i 1803. godine. Naime, „tada je bilo 108 gajeta-leuta, te 32-36 mreža potezača i preko 400 ribara“ (Urlić 1990: 77).

„Ribar na Makarsko primorju, kao i na ostalim područjima, uvijek je imao kombinirano domaćinstvo, tj. osim prihoda od ribarstva, on je živio i od zemljoradnje, stočarstva, pomorstva..., kao što danas živi od turizma... Osim malog broja profesionalaca, uvijek su oni bili – kako Kaer kaže – 'ribari u dokonici, ribari jednog dana, jedne ure, a iza toga su opet težaci'“ (Urlić 1990: 90).

U takvim uvjetima Gradac, kao niti jedno mjesto Makarskoga primorja, nije postalo dominantno ribarsko mjesto. Višestoljetnu usmjerenost i ovisnost stanovnika Gradca o planini potvrđuju rezultati analize motivacije toponimskih različenica prema kojoj je od 213 analiziranih toponima svega 21 (9,9 posto) obalnih toponima (Andrijašević 2019).

2. Osobine govora stanovnika Graca i Makarskog primorja

Kada dođu u Gradac, putnici namjernici reći će da su u 'Gradacu' te da u ovom dalmatinskom mjestu žive 'Gradačanke' i 'Gradačani'. S druge strane, stanovnici ovog mjesta za sebe će reći da su Grāčanke i Grāčani, odnosno da su iz Grāca. No, tko je od njih u pravu? Zbog ovih je dvojbi Gradac uvršten u brojna izdanja hrvatskih pravopisa kao primjer odstupanja od gramatičkog pravila jednačenja suglasnika po zvučnosti.

U *Hrvatskom pravopisu* iz 2008. godine u izdanju Matice Hrvatske, Lada Badurina, Ivan Marković i Krešimir Mićanović navode kako je, u slučajevima kada se želi očuvati osnovni oblik dopušteno pisati suglasnike d i t ispred c i č. Primjeri koje su pritom navode su Gradac – Gradca i Graca, Brgudac – Brgudca i Brguca, Crnolatac – Crnolatca i Crnolaca (Badurina i dr., 2008: 36). Jednako tako, u *Hrvatskom pravopisu* iz 2011. godine u izdanju Školske knjige Stjepan Babić i Milan Moguš za riječ Gradac u genitivu jednine dopuštaju dvostrukost Gradca i Graca (2011). Hrvatski jezikoslovac Stjepan Babić 2002. godine navodi kako je u slučaju sklonidbe imenice Gradac

„pravilo Hrvatskog pravopisa jasno izrečeno. U paragrafu 197. piše Gradac – G jd Gradca i Graca (ako je tako uobičajeno), (...) ali što se imena Gradac tiče, pravilo nije jednoznačno, jer onaj dio u zagradama dovodi u pitanje jednoznačnost. U Hrvatskoj ima mnogo mjesta koja se zovu Gradac. (...) Autori pravopisa ne

mogu znati kako se koje od njih uobičajilo pisati: Gradca ili Graca, pa su to naveli općenito jer uobičajenost ima veliku ulogu u određivanju norme“ (Viskić 2008: 9-10).

No, s navedenim se tumačenjem ipak ne slažu svi jezikoslovci, poput Svetozara Markovića, koji ovom pitanju posvećuje članak u Jezičnim podukama naslovljen *Iz Gradca, a ne: iz Graca*. On, naime, tvrdi kako se Gradac ne može uvrstiti u primjere odstupanja od pravila o jednačenju suglasnika po zvučnosti³. U ovom radu, priklanjamo se mišljenju hrvatskih jezikoslovaca kako je „višestoljetni govor žitelja našeg mjesta (i žitelja našeg kraja) odlučujući: Gradac, Grâca, Grâcu, i za žitelje Gračani i Gračanke (Gračke). Taj višestoljetni govor potvrđen je u mnogobrojnim povijesnim vrelima pronađenim u državnim i samostanskim te biskupskom arhivu u Splitu, i pisanje mnogih starih pisaca nije opravdano mijenjati“ (Viskić 2008: 10). U ovom radu priklanjamo se potonjem mišljenju te rabimo izraze Grâcu, grâčki, Grâčanke i Grâčani.

Gradac je kroz povijest bio u fokusu znanstvenog interesa niza istraživača – povjesničara, arheologa, geologa, i brojnih drugih. Istovremeno, nije izostao niti interes (doduše ne pretjerano intenzivan) lingvisti za proučavanje jezika naroda ovog područja (Šimunović 2000; Vidović 2012). Prema istraživačkom projektu *Govori Makarskoga primorja – dijakronija i sinkronija*, Hrvatske zaklade za znanost, pokrenutom 2017. godine⁴,

„govori Makarskoga primorja pripadaju zapadnom bosanskohercegovačkom dijalektu odnosno novoštokavskom ikavskom. Taj dijalekt na jugu graniči s istočnohercegovačkim odnosno novoštokavskim ijekavskim, a na moru, upravo nasuprot Makarskomu primorju, govori su južnočakavskoga odnosno ikavskočakavskoga dijalekta“ (Kurtović Budja 2019).

Hrvatski jezikoslovac, onomastičar i dijalektolog, Petar Šimunović (1933-2014), navodi kako je, govoreći u jezičnom smislu, Makarsko primorje

³ Više u Pribičević, Svetozar. 1977. *Iz Gradca, a ne: iz Graca. Jezične pouke*, vol. 6, : 61-65.

⁴ Više o projektu na internetskoj stranici http://dt.com.hr/?action=category&site_id=5&category_id=118

„štokavsko ikavski kraj od vremena zamjene staroga glasa jata /â>i/ s rijetkim ostacima čakavskoga supstrata. Naime, ovaj je kraj, po Porfirogenetovu navodu iz sredine X. stoljeća, naselio otoke Brač, Hvar, Vis, Korčulu, koji su otoci, kao što znamo, od samoga početka čakavski. Ikavski, i šćakavski, ovdje su govorili starosjedoci (*Zastinje, Čista, Brig, šćāp*) i novopridošli stanovnici u XVII. stoljeću, čiji se ikavski lik očituje u njihovim prezimenima (*Bilojurić, Bilas* itd)“ (Šimunović 2000: 361).

Također, valja napomenuti kako se u govoru Makarskoga primorja, pa tako i Graca,

„osim posvemašnjeg ikavizma (ekavizmi su vrlo rijetki: *koren, zenica*), zapaža gubitak suglasnika /h/: *àjdūk, Ūjdūr*, ili njegova zamjena *Mijòvil*. Nestanak glasa /h/ zbio se prije njihove seobe. Ti dogonci, kako ih tamošnji starinci nazivaju, više ne razlikuju afrikatske parove č i ć, odnosno dž i đ, pa se čuju neki središnji glasovi (...). Pojednostavljuju se teške suglasničke skupine: *čc > šc: Bošac, Bošca, ck > sk: Visko, Viskić* (ne: Vicko, Vickić). U dativu i lokativu jednine pridjeva ženskoga roda dolaze nastavci: -*on* (ne: -*oj*): *na livon, donjon* (njivi) itd“ (Šimunović 2000: 361-362).

No, kako je tijekom godina, Makarsko primorje postalo poželjna destinacija za život i rad, doseljavanja su se nastavila te se stanovništvo ovog područja u razdoblju od 1948. do 2011. godine gotovo udvostručilo (Tablica 2).

Tablica 2. Kretanje broja stanovnika Makarskog primorja (1948.-2011.)

Grad/Općina	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2001	2011
Grad Makarska	3.24 2	3.49 7	4.55 0	7.12 1	9.55 6	11.9 58	13.7 16	13.9 84
Općina Brela	1.59 0	1.69 6	1.69 7	1.68 8	1.61 4	1.68 4	1.77 1	1.64 3
Općina Baška Voda	1.64 6	1.64 5	1.57 2	1.87 0	1.93 1	2.17 3	2.92 4	2.72 8

Grad/Općina	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2001	2011
Općina Tučepi	1.579	1.593	1.449	1.500	1.632	1.760	1.763	1.918
Općina Podgora	3.263	3.054	2.646	2.503	2.371	2.687	2.884	2.514
Općina Gradac	2.202	2.079	2.015	2.271	2.317	2.567	3.615	3.308
UKUPNO	13.522	13.564	13.929	16.953	19.421	22.829	26.673	26.095

Izvor: *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.; Popis stanovništva 2011. godine*

Kao rezultat doseljavanja stanovništva, postepeno je nestajao stari govor Makarskoga primorja.

„Danas bi bilo teško među gračkim pučanstvom pronaći i potvrditi govor gračkih starinaca, kako se govorio početkom XVIII. stoljeća. S migracijama, koje su bile osobito česte upravo u tom stoljeću, ovi su Krajišnici osnovali naselja Sumartin, na najistočnijem dijelu Brača, Sućuraj, na najistočnijem dijelu Hvara i Račišće na Korčuli. Ta su naselja tamo do danas štokavske useljeničke oaze na živu tkivu otočkih čakavština“ (Šimunović 2000: 361).

Stoga je, u jezičnom smislu, jedna od iznimno važnih inicijativa pokretanje projekta *Govori Makarskoga primorja – dijakronija i sinkronija*⁵. Rezultati provedenog projekta pokazat će koliko su govori Makarskoga primorja – pa tako i mjesta Gradac – sačuvali svoju izvornost, odnosno koliko su se prepustili utjecajima govora doseljenika.

⁵ „Cilj je ovoga četverogodišnjeg projekta dijalektološki i sociolingvistički istražiti govore Makarskoga primorja te govore u njihovoj okolini (Poljica, štokavski otočni govori Šolte, Brača, Hvara i Korčule, govori Zadvaraja i Raščana te iseljenički u Moleseu). Specifični je cilj projekta povijesnojezično istraživanje kojim će se na korpusu tekstova iz Makarskoga primorja u rasponu od 17. do 19. stoljeća pratiti specifične makarskoprimorske jezične crte čime će se analizirati kontinuitet jezika od najstarijih pisanih spomenika do danas. Uz to provest će se i sociolingvističko istraživanje stavova mladih o svom govoru. Pretpostavka je da su današnji govori Makarskoga primorja dijelom prežetak staroga zapadnoštokavskoga dijalekta“ (Kurtović Budja 2019).

Ovaj rad nastoji dati doprinos istraživanju pomorskog nazivlja mjesta Gradac i u nastavku donosi kratki pojmovnik pomorskog nazivlja ovog dalmatinskog mjesta. U tu svrhu dokumentira i obrađuje preko 500 izraza vezanih uz život uz more i na moru.

„Izraditi pojmovnik o moru, ribarstvu i pomorstvu na tlu Hrvatske, začudo, nije nimalo jednostavan zadatak. Oskudni (rekao bih i rijetki) stručni tekstovi te relativna nerazvijenost teme ponekad zaista iznenađuju, dok s druge strane razni tzv. „amateri“, „ljubitelji“ te brojne (povijesne, lokalne i slične) udruge nadopunjuju prazna mjesta koja su ostavili nedostatni stručni tekstovi“ (Braica, 2014: 343).

I ovaj je kratki pojmovnik nastao 'odozdo' - iznjedrila ga je sama zajednica, mještani Graca i Zavičajna zbirka Gradac, čuvari uspomena na život predaka ovoga kraja. Uz analizu arhivske građe Zavičajne zbirke Gradac, u okviru terenskog istraživanja intervjuirano je ukupno 10 osoba iz mjesta Gradac, u dobi od 39 do 95 godina⁶. Pritom je prikupljanje podataka i njihovo razumijevanje olakšalo autoričino gračko porijeklo. Mnogi od navedenih naziva danas se gotovo i ne koriste, već žive u sjećanju najstarijih kazivača, stoga ovaj rad ujedno predstavlja poziv za nastavak istraživanja na ovom području.

⁶ U okviru istraživanja podaci su prikupljeni od sljedećih kazivačica i kazivača: Mirjana Andrijašević, rođ. 1950., Gradac; Milenko Andrijašević, rođ. 1946., Gradac (podaci iz arhiva Zavičajne zbirke Gradac), Zlata Andrijašević, rođ. 1921., Gradac (podaci iz arhiva Zavičajne zbirke Gradac); R.J., rođ. 1970., Gradac; Neven Jelavić, rođ. 1940., Gradac; Valentin Juras, rođ. 1924., Gradac; M.J., rođ. 1980., Gradac; Jure Andrijašević, rođ. 1976., Gradac; Mate Peko, rođ. 1935., Gradac i Pero Raić, rođ. 1980., Gradac.

III. Gračko pomorsko nazivlje u govoru mještana

A

abriva	slobodna plovidba broda
àgvantat	zavezati konop oko bite
ìla ribe na more!	uzvik kojim se pozivalo mještane da dođu na ribarnicu kupiti ribu
alêrt	budan, oprezan
ànel	metalni prsten za koji se veže užad prilikom privezivnja broda ili njegova sidra
ànguja	vesta ribe, jegulja
ânkora	sidro s dva zuba
ànkoran	usidren
ànkorat	usidriti brod
àprovan	brod s pramcem previše uronjenim u more
ârbor	jarbol
àrbun	vrsta morske ribe
àrburat	podići jarbol
àrdûrovica	noćno svjetlucanje mora vidljivo prilikom doticanja morske površine rukom ili veslima
àrgan	drvena naprava za izvačenje broda na suho
àrganel	tanji konop za potezanje ribarske mreže
ârgola	poluga kojom se okreće kormilo broda
ârna	uže kojim se ojačava jedro
ârmat	izrađivati ribarsku mrežu; spajati mrežu s plutom i olovom
àrmiž	privez za brod
àrmižat	privezati brod
àrpun	vrsta ribarskog oruđa kopljastog oblika za lov na morske sisavce i veću ribu
àršum	jak nalet vjetra
ârte	ribolovni alat
àšta	statva (pramčana ili krmena)

B

bàbica	vrsta male morske ribe
bâjbot	brod za spašavanje
bàkalar bjânko	način pripreme bakalara koje se obično priprema za Badnjak
bàkalar	vrsta ribe
bàl	kružni pokret pri završetku bacanja ribarske mreže s broda
bâlanca	vaga
bâligot	vrsta mreže
bâlun	staklena lopta omotana mrežom uz plutače
bànak	klupa između bokova broda
bânda	strana broda
bâril	mujača
bârka	naziv za manji brod
bârvat	lagano veslati
bâštun	štap na provi broda
batela	ribarski brod ravnog dna
bàti more	tuče, udara more (o rivu, obalu, stijene ili brod)
bàtilo	manji brod kojeg vuče trabakul (tradicionalni jedrenjak); izreka: ide za njín ko bàtilo za bròdon - slijediti nekoga u stopu
bâva	vjetrić, povjetarac
bàvižela	mali vitar
bàvul	škrinja
bèštima	psovka
bèštimadur	psovač
bêzdit	zagledat se
bìta	kratki stup od drva za privezivanje broda na vrhu prove
bòcata voda	miješana morska i slana vode koja nastaje na izvorima slatke vode u moru (vruja) ili miješanjem morske i riječne vode
bòkun	komad (dobar bokún, dobar komad)
bònaca	mirno more
bòta	veliki val
bôva	plutača za privez broda

bràcera	vrsta broda
bràncin	vrsta ribe
brànče	škrge
brbàvica	vrsta školjke
brùjet	način pripreme ribe
brùma	mamac za lovit ribu (kruh, usitnjene školjke, ribice...)
brùmavat	mamiti ribu bacanjem mamca
brùška	izvlačenje brojeva zbog redoslijeda dijeljenja ulova, ždrijebanje
brùšketat	dijeliti ulov ribe bruškom
brùškin	čvrsta četka za ribanje broda
brùškinavat	četkati, čistiti brod
bûcanj	naprava za plašenje ribe
bûcati	činiti buku udaranjem u more u cilju plašenja ribe bucelom, drvenim batom
bûcel	drveni bat za plašenje ribe
bûganac	ozeblina od zime (najčešće nastaje na prstima ruku i nogu)
bùkula	jednodijelni ležaj osovine, vretena ili opruge koji se može skinuti
bùkva	vrsta morske ribe
bùkvara	ribarska mreža za lov bukvi
bùm	horizontalno drvo za koje je privezano jedro, lantina
bùra	vjetar SI smjera (mrkùja, vèleškînja, špôrka, dùhovčica)
bùrdižat	ploviti jedrima/jedriti
bùrin	slaba bura
bûrin	vjetar SSI smjera
bùsola	kompas
bùtarga	riblja ikra
bùtargana riba	riba s ikrom
bûža	rupa

C

càkliti	sjajiti
càtara	splav za rad oko broda
cèrada	tenda, zaštitna tkanina za pokrivanje

cìkavac	cìpal
cìma	vršak konopa
cìmat	potezati
cìpal	vrsta ribe; podvrste cìpla poznate na gračkom području: cìpal od pôrta, cìpal pûtnik, cìpal žûtac
crnêj	vrsta morske ribe

Ć

ćapat	uhvatiti
ćigra	vrsta malog galeba
ćilopek	vručina
ćìpo	udica slabo zakačila
ćôzoti	ribari iz italije
ćùćurìn	vrsta sitne ribe
ćùh	jedva čujni povjetarac

Č

čàra se	razvedrava se (vrijeme)
čàro	bistro, jasno, vedro
čèljad, čèjad	ljudi
čèljade, čèjade	osoba (žena, muškarac, dijete)

D

dalàmita	eksploziv za ubijanje ribe
dâšiti	lagano puhati
dìl	dio
dòjduća	sljedeća
drêždit	čekati
drìcavati	ispravljati (primjerice, smjer kretanja broda)
drìto	ravno
dùplin	dupin
dùrat	trajati

Đ

đenoveška ciklona	ciklona koja nastaje u istočnom Sredozemlju, preciznije u Genovskom zaljevu
đenovež	vrsta trokutastog jedra
đîga	lukobran
đîletin	prsluk
đîta	izlet

F

falkùša	komiški ribarski brod
fàng	mulj, glib
fèbra	temperatura
fènjer	svjetiljka na lokobranu
fèral	svjetiljka na brodu
fèrmat	zaustavit
filet	riba bez kosti
finit	završit
fòndo	dno mora
fòrcin	tanki konop
förtûna	jačina vjetra
förtûnal	olujni vjetar na moru
fòšal	kanal
frâtar	vrsta ribe
fràžâvat	strugat
friškina	miris svježje ribe
friško	prohladno, svježje
frùškac	jak vitar
fûnda	konop jedra
fûndat	potopit
fùria	lokalni naziv za vjetar I smjera

G

gàjeta	vrsta tradicionalne ribarske brodice
galànpuza	sitna riba
gàletin	mornarski dvopeks, keks
gàlija	starinski brod
gàlijot	veslač na galiji

gàmbela	limena prijenosna posuda za jelo (često za sklapanje jednu u drugu)
gàmbuža	brodska ostava za konope u prednjem dijelu broda (najčešće ispod prove)
gàrbin	vjetar JZ smjera
gàrbìnada	vjetar JZ smjera olujne snage
gàrgaša	stari brod
gät	privezište brodova
gàvun	vrsta morske ribe
gàvunara	vrsta ribarske mreže za lov sitne ribe
gîngat	lagano ljuljati (brod se ginga na moru)
gìra, gìrica	vrsta morske ribe
glâmac	vrsta morske ribe
gliboder	plovilo koje produljava pristaništa i čisti ih od blata i mulja
gnjât	uže dugo oko 1 m
gòf	vrsta morske ribe
gòla	otvor za jarbol
gòlub	vrsta morske ribe
gòndula	mali brod ravnog dna
gradelâvat	peći ribu, meso ili povrće na gradelama
gràdele	prijenosna naprava za pečenje ribe, mesa ili povrća
grânca	masnoća na važu kad se vade srdele
grâncav	masan
grâncigula	vrsta raka
grdòbina	vrsta morske ribe
grègada	način pripreme ribe
grêgo	bura, vjetar SI smjera
grêgo-levànte	vjetar ISI smjera
grêgo-tremüntana	vjetar SSI smjera
grîntat	zanovijetati, prigovarati
grip	mreža potezača
grist u pò pròve	vožnja brodom u smjeru suprotnom od puhanja vjetra
grìšpati se	borati se, smežurati se
grîža	korallj

gròp
gúc
gùmìne
gùndula
gvârdija

čvor
brod na vesla s jedrom
morska trava
brod ravnog dna
čuvanje straže na brodu

H

hàvarija

veće oštećenje broda ili veća nesreća na moru

hùnda

uže kada je nategnuto

I

ìdrit

jedriti

ìdro

jedro

ìmbrujat

zatvoriti donji dio mreže plivarice

ìmbuja

stara vreća na kojoj se nosila mreža i riba

ìncetat

sitna riba u oku mreže

ìncun

vrsta morske ribe

ìngropat

zapatljati

ìnkrman

brod spuštene krme

ìnprovan

brod spuštene prove

ìspajit

izbacit vodu/more iz broda

istêgnit

izvući brod iz mora na suho

izšèkat

izbacit vodu/more iz broda

J

jàglica

vrsta morske ribe

jàglun

vrsta morske ribe

jâmbor

jarbol

jastòžera

bazen za držanje jastoga

jèška

mamac za ribu

jèžina

ženka morskog ježa

jèžinac

morski jež

jùgo

vjetar JI smjera

jùtaš

lokalni naziv za vjetar I smjera

jùžina

naziv za atmosferske prilike koje nastaju za puhanja vjetra JI smjera

K

kàban	odjeća za na more
kàic	mali brod
kàlada	ribarska zapasivanja
kàlada	sakupljanje olujnih oblaka, mirno more bez daška vetra
kalàfat	brodograditelj
kàlat	spustiti
kalàvet	morski konjic
kàleb	galeb
kàlebarija	galebovi
kâlma bònace	mirno more
kanòća	rakovica
kanòćal	dvogled
kânjac	vrsta morske ribe
kanjćùlica	udica za kanjce
känjuša	običaj da djeca krađu ribu
känjušari	sakupljači otpadne ribe
känjušit	kupit
kâpo	zapovjednik
kàraka	stari brod
kârgo	teret
kàroc	dio statve kojim se ona spaja s kobilicom na provi i krmi
kàšeta	plitki drveni sanduk za prenošenje ulovljene ribe
kàvala	vrsta morske ribe
kàvecal	plutajuća oznaka za mrežu
kìmenat	prorez između dasaka na brodu
kòća	ribarska mreža za dubinski ribolov
kòćarica	ribarski brod koji poteže mrežu za dubinski ribolov
kòfa	košara od pruća namijenjena držanju veće ribe ili jastoga
kòkot	vrsta morske ribe
kolòmba	dno broda, srednja daska
kolòna	stup za vezivanje brodova za obalu
kòlotura	vinč
kólpo mórto	kameni ili betoski blok koji se polaže u more, služi za sidro
kolùmba	kobilica

kòmarča	vrsta morske ribe
kònop	uže
kòntràfun	poklopac na mujači posoljenih srdela
kôrba	rebro broda
kòrniž	rub
kòsmej	vrsta raka
krcàto	puno
krèna	najlon
krma	stražnji dio broda
kròk	pojas od konopa kojim s opašu ribari dok vuku mrežu iz mora
kùkumar	morski krastavac
kûnjka	vrsta školjke
kùrenat	morska struja
kûs	komad
kùverta	brodska paluba

L

lâđa	brod, barka
lagûna	uvala
lâkat od mûla	dio mula pod kutem
lâmica	nožić
lâmidaca	vлага
lampâdina	svjetijka
lâmpat	sijevati
lâncat	vući
lânterna	svjetionik
lântina	motka za razapinjanje jedra
lâskati	sijevati
lâstavica	vrata morske ribe
lâškat	opustiti zategnuto uže
lâta	tanki lim
lâžina	morska trava
lèbić	vjetar JZ smjera
lèbićâda	olujni vjetar JZ smjera
lêmbo	ljetna kiša i grmljavina
lèšada	kuhana riba/mes na vodi
lèšo	kuhano jelo na vodi
lèut	brod
lèvanat	vjetar I smjera

lèvantara	jaki vjetar I smjera
lignja	vrsta morske životinje koja spada u razred glavonožaca
lignjun	vrsta morskog glavonošca slična lignji
lignjur	udica za lov liganja
líst	vrsta morske ribe
lòkarda	vrsta morske ribe
lùbin	vrsta morske ribe
lùneta	mjesec
lùpar	vrst školjke, priljepak
lùstra	riblja ljuska
lòščúra	periska

M

màca	bat, čekić
màčka	vrsta ribe
màdir	oplatna daska
maèštral	vjetar SZ smjera
maèštralić	lagani vjetar SZ smjera
mândrač	mala luka
mànica	drška za palit motor
marinada	mješavina začina u ulju i octu u koju se potapa riba i meso
màškadur	viseći ormarić od drva i žice koji služi za zaštitu hrane od muha
màtrikula	dozvola za plovidbu
medûza	slobodno plivajući žarnjak, stanovnica mora
mìgavica	zimski mreža potezača
miskra	puž koji služi za ješku, obično se zaplete u mreću i teško ga je izvaditi bez oštećenja mreže
mòdruj	vrsta morske ribe
mûl	vrsta morske ribe
mòretina	mrtvo more uz obalu
mòrska zvîzda	morska zvijezda
mórski čòvik	sredozemna medvjedica
mriža	mreža za lov ribe
mrkênta	hridi između mora i prve obalne zelene vegetacije

mrtva bānda	oplata broda koja služi kao zaštitna ograda
mùjača	kablič za slane srdele
mùklo	zamagljeno
mûl	pristanište za brodove
mùlić	malo pristanište za brodove, najpoznatiji grački mulići su Šarin mulić i Raićki mulić
mùrina	vrsta morske ribe
mùšula	vrsta školjke
mûzgavac	osmokraki glavonožac sličan hobotnici

N

nadīvat, nàdit	stavljati mamac na npr. parangal
nàlopiti	naoblačiti
nānar	vrsta školjke
nasûkat	nasukat, ploveći udariti o hrid brodom ili brod dovesti na suho
nāva	veći jedrenjak
nāval	cijena za najam broda ili za prijevoz robe brodom
nàvigat	ploviti
nèretvānac	vjetar SSI smjera
nèvera	iznenadna oluja
nòštromo	vođa palube

O

òbnoć	po noći
òbor	oborita riba
odalêčit	udaljiti
òko	otvor na mreži
olòva	utezi od olova na ribarskoj mreži
òmarina	teško vrijeme s puno vlage
omèćalo	zatoplilo nakon hladnoće
òplata	osnovni element broda, opna koja omeđuje brod
oplāzit	okliznuti se
òplovak	kamen u ou na kraju kad je seka, on proviri, klizav je

orâda	vrsta morske ribe
òrcat	juriti
osìnj	svitanje
òsti	ribarsko oruđe, trozubac
òštro	vjetar J smjera

P

pàgar	vrsta morske ribe
pâjba	prostor između korba
pâjer	drveni plitki sanduk za ribu (danas se izrađuje od plastike)
pâjet	bokobran, zaštita za brodove
pâjit	vaditi vodu iz broda
pâjol	podnica na brodu
palàmida	vrsta morske ribe
palàstura	periska
pândul	komad užeta s utegom na vrhu
pânula	pribor za ribolov
pânulavat	loviti ribu panulom
papàlena	sitna riba
parângal	naprava za ribolov
parâpet	manji zid, ograda, primjerice na mulu
pàrobrod	brod pogonjen vodenom parom
pàsara	vrsta broda
pasàrela	daska za ulazak na brod
pašàman	rukohvat na brodu
pàšijun	suho jugo bez oborina, vjetar JI smjera
pâuk	vrsta morske ribe
pèdoča	vrsta školjke
pèlišnjak, pèlješnjak	lokalni vjetar JI smjera, odnosno iz smjera poluotoka Pelješca
pênta	brodski motor
peškafóndo	vrsta ribarskog prbora za lov liganja
pèškarija	ribarnica
petròjača	svijeća na petrolej
petròmaks	feral na petrolje za poda sviću
pètrovo ùvo	vrsta školjke
pìc	vrsta morske ribe
pîrka	vrsta morske ribe

pìrka(ti)	lagano puše
pùjkati	vaditi vodu iz broda
pîz	uteg koji se stavlja na poklopac u posudu za soljenje srdela
plèt	pletena marama
plivarica	vrsta ribarske mreže
plûta	dio ribarske mreže koji je drže na površini
pòdat	jedrit u po krme, niz vitar
pòdkapòrat	poklopac
pòpuna	vrsta ribarske mreže
pòrat	pristanište, luka za brodove (u Gracu: stari i novi porat)
pòrinuti	spustiti brod u more
pòšta	mjesto, lokacija za ribolov
povòdanj	velika količina kiše u kratko vrijeme
pràća se	koprca se
prilipak	vrsta morske školjke
problìškat	razvedrilo
pròpela	propeler broda
pròstica	vrsta ribarske mreže
prôva	pramac broda
prstàc	vrsta morske školjke
pržina	pijesak
pùčina	otvoreno more
pûjat	čistiti
pùlenat	vjetar Z smjera
pûnta	rt
pùrić	jestiva morska trava

R

raščàralo se	razbistrilo se
ràzma	gornji rub palube
ràža	vrsta morske ribe
rebatàjica	odbijeni val
rêful	nagli udar vjetra
remùcat	vući
repâr	zavjetrina
rigeta	metalna traka koja se stavlja na pramčani kljun prednjeg dijela

rùzina broda kao zaštita u slučaju udara
broda u obalu
hrđa

S

sâjla čelično uže
sàk ribarsko oruđe, dugi štap na kraju kojeg se nalazi mrežasta vrećica kojom se hvata riba

salàmura slana otopina za soljenje ribe
sàlbun pijesak
salbùnjer brod za vađenje i prijevoz pijeska
sâlpà vrsta morske ribe
sàndulin mali brod (manji od gondule)
sântina dno, korito broda
sàrdela vrsta morske ribe
sârmat složiti vesla
sàrtige, sàrtije bočne pritege jarbola koje ga drže uspravnim

sarûn vrsta morske ribe
sèka oseka
sènjaj oznaka za mrežu
sènjat označiti
sfòrcat pojačati
sìckati sitno padati, sicka kiša - pada kiša
sìć kanta (obično od lima)
sìdre hridine
sìdrina konop za sidro
sìka kamena obala
sìpa morski glavonožac
skûša vrsta morske ribe
splàta udar vjetra
spùga spužva
spûž puž, morski
stàđun godišnje doba, sezona lova
stivat složiti, slagati
sùrgat baciti sidro u more
svàtovi jato malih bijelih ribica koje plivaju po površini

svíća svjetlo, loviti ribu pod feralom - pod svíćon

svičarica	brod koji lovi sitnu plavu ribu pod svjetlom
svrtica	sitne kapi kiše i/ili snijega nošene jakom burom

Š

šàmpjer	vrsta morske ribe
ščiga	podizanje i spuštanje mora
šekát	vaditi vodu iz broda
šèšula	posuda za vađenje mora iz broda
šiját	vozit brod unazad
šijûn	veća količina kiše u kratko vrijeme
šìlok, šìrok	vjetar JI smjera
šìpun	nalet
šìštavica	jaka kiša
škàdenta	sitna riba
škämp	vrsta morskog raka
škärmenica	drvena podloga za veslo
škârpa	nasip
škòntrat	nagla promjena vremena na moru
škòta	konop kojim je jedro vezano na krmi
škrâmba	masnoća na važu kad se sole srdele
škrîp	rupa između dva kamena
škrpína	vrsta morske ribe
škrpûn	vrsta morske ribe
škvêr	brodogradilište
špâr	vrsta morske ribe
špica	komad šiljastog drva
špôrko	prijavo
špòrkica	prijavština
špùntjera	drveni hvatač za brod
špùrtíl	vrsta ribarskog pribora, sak
štíva	brodsko skladište
štròca	vrsta konopa
štròp	konop za veslo
štùmák	želudac
švòj	vrsta morske ribe

T

tàbinja	vrsta morske ribe
tàkat	pristati brodom uz mul
tàrina	pojava slabog vjetra na mirnom moru
tàšel	zakrpa na mreži
timun	kormilo
timuniti	kormilariti
timunjer	kormilar
tòleta	drvena polica učvršćena na sartijama jarbola
tòndin	okrugla željezna šipka
tràbakula	drveni brod
tràstan	prag na palubi broda koji sprječava ulazak mora u brod
tràversa	kecelja
trèmuntâna, tràmuntâna	vjetar S smjera
triangul	trokutasto jedro
trîbit	čistiti ribarsku mrežu (vaditi iz nje ribu, školjke, morsku travu)
trljà	vrsta morske ribe
trmà	oblačna sumaglica
trùpa	plovilo ravnog dna porijeklom iz Neretve
tûc môre	ploviti morem, navigavati
tùnj	vrsta morske ribe
tùnja	komad pluta na koji se namotava krena

U

ùdica	mala čelična kuka kojom se, kada se priveže za krenu, lovi riba
ùgor	vrsta morske ribe
ùjenjača	svića na ulje
ùmiće	zalazi sunce
ùpeklo	iznimno vruće, upeklo sunce
ušàta	vrsta morske ribe
ùtiha	zatišje, bonaca na moru
utòpit	mriže baciti mreže u more
ûza	uže za potezanje mreže

úžba

pun mjesec

V

vâjati

valjati (more valja)

vàla

uvala

vàpor

parobrod

vâž

limena kanta

vèle

puno, mnogo

vêz

privezište za brod u luci

vijar

nagli i iznenadni vjetar

vijòrina

pijavica

vìnč

brodsko vitlo

vitromètina

prostor bez zaštite od vjetra, mjesto izloženo vjetru

vlàsuja

morski žarnjak

volàk

vrsta školjke

vršvè, vršè

vrsta ribolovnog alata

vrùja

podmorski izvor slatke vode

Z

zabòrtat

dobiti morsku bolest

zabrùmat

baciti u more mamac da se riba privuče

zabùborit

otići pod more

zabùrdižat

zajedriti

zàdit

zapeti za dno

zàmrsit

zapatljati (primjerice krenu ili užad)

zapàsatsat

omeđit mrežom

zaremućat

potezati brodom

zašijat

usporit brod

zažimârilo

jako sunce

zdûšilo se

naoblačilo se

zùbatac

vrsta morske ribe

Ž

žàra

posuda od zemlje za prijenos ulja na brodu

ždrîlo

morski tjesnac

žëga
žvëlto

vrućina
okretno, spretno

ZAKLJUČAK

Otkad je svijeta i vijeka ljudi su na pozornici prolaznosti ovozemaljskog života baštinili jezik i običaje svojih predaka. Brižno su ih prenosili s koljena na koljeno, osiguravajući očuvanje prijenosa vrijednosti i osjećaja pripadnosti zajednici. Ubrzani razvitak ostvaren tijekom dvadesetog stoljeća donio je promjene – u želji da što prije dostigne budućnost, čovjek kao da je zaboravio na svoju prošlost. Novo stoljeće donijelo je nova zanimanja koja su u potpunosti zamijenila ona stara i potisnula ih u zaborav; donijelo je novi način života, nove navike i vrijednosti; usadilo je u ljude potrebu da streme globalnom, a ne lokalnom, zavičajnom; da govore strane jezike, a ne dijalekte vlastitoga jezika. Na taj način novo je stoljeće izravno ugrozilo mehanizme prijenosa tradicije, a time i očuvanja identiteta naroda.

Makarsko je primorje, kao i brojni hrvatski krajevi, od početka 20. stoljeća do danas doživjelo nagle i drastične promjene koje su nepovratno izmijenile njegove gospodarske, društvene i kulturne prilike. Konačno spuštanje stanovništva na obalu mora, elektrifikacija, prometno povezivanje kopnom, napuštanje poljoprivrede i razvoj turizma te brojni drugi procesi gotovo su u potpunosti izmijenili svijet koji je do tada postojao. Unatoč tome, on je ostao sačuvan i još uvijek živi u sjećanjima i uspomenama posljednjih svjedoka minulih vremena koji čeznu da svoju priču ispričaju nekim novim baštinicima. Danas, možda jasnije nego ikada, ovim se ljudima vraćaju uspomene i sjećanja na nekadašnji način života. Njihovim sakupljanjem ova višestoljetna tradicija nastavlja svoj život; ista ona tradicija koja nas u globalnom svijetu čini jedinstvenima i prepoznatljivima, koja tvori naš identitet. Kao takva, ona je vrijedna čuvanja, proučavanja, prenošenja i obnavljanja.

Uviđajući kako jeziku naših predaka – kao nematerijalnoj kulturnoj baštini – prijete nestanak, ovaj rad nastoji dati doprinos istraživanju pomorskog nazivlja mjesta Gradac. U tu svrhu dokumentira i obrađuje preko 500 izraza vezanih uz život uz more i na moru. U okviru terenskog istraživanja intervjuirano je

ukupno 10 osoba iz mjesta Gradac, u dobi od 39 do 95 godina. Ovaj rad predstavlja prvi pokušaj da se istraži i dokumentira pomorsko nazivlje u mjesnom govoru Graca. Za nadati se da će potaknuti na nastavak istraživanja na ovom području, a samim time baciti *salvominu*⁷ ovom segmentu gračke kulturne baštine koji polako tone u zaborav.

LITERATURA

1. Andrijašević, Ivana. 2019. Gračka toponimija. Neobjavljeni rad.
2. Babić, Stjepan i Moguš, Milan. 2011. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Badurina, Lada; Marković, Ivan i Mićanović, Krešimir. 2008. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica Hrvatska.
4. Braica, Silvio. 2015. Kratki pojmovnik o moru, ribarstvu i pomorstvu. *Ethnologica Dalmatica*, no. 22, 343-406.
5. Grčević, Martina. 2008. *Imena hrvatskih naselja. Abecedni i odostražni rječnik*. Rijeka: Maveda i HFDR.
6. Grgas, Stipe. 2016. Promjena valorizacije mora: primjer šibenskog sela Zablaće. U: *More- hrvatsko blago* (ur. Zvonimir Radić). Zagreb: Wordpress, 720-728.
7. Lahman, Otokar. 1971. Poslijeratna migracija stanovništva gornjeg Makarskog primorja. *Zbornik za narodni život i običaje*, Knj. 45. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 471-489.
8. Podgorelec, Sonja i Klempić Bogadi, Sanja. 2012. Socio-geografske promjene u naseljima Makarskog primorja. U: *Makarsko primorje danas. Makarsko primorje od kraja Drugog svjetskog rata do 2011.* (Marko Mustapić i Ivan Hrstić, ur.). Zagreb: Grad Makarska i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 101-120.
9. Pribičević, Svetozar. 1977. Iz Gradca, a ne: iz Graca. *Jezične pouke*, vol. 6: 61-65.
10. Soldo, Ante Josip. 1970. Prilozi proučavanju agrarno-društvenih odnosa u Gornjem primorju od XVI. do polovine XIX. stoljeća. U: *Zbornik znanstvenog savjetovanja o Makarskoj i Makarskom primorju*.

⁷ kolut za spašavanje

Makarska: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 337-380.

11. Šimunović, Petar. 2000. Grački prezimenski mozaik. U: *Gračka prezimena* (ur. Baldo Šutić, Miroslav Ujdurović i Milorad Viskić) Gradac: Poglavarstvo općine Gradac, 359–373.
12. Urlić, Velimir. 1990. Povijesni prikaz ribarstva Makarskog primorja do 1918 godine. *Makarsko primorje* 1, 61-102.
13. Vidović, Domagoj. 2012. Pogled u toponimiju Makarskoga primorja. *Folia onomastica Croatica, no. 21*, 207-232.
14. Viskić, Milorad. 2008. *Gradac. Starodrevni Lapčan (iz prošlosti Graca)*. Omiš: Franjo Kluz.

Dokumenti i internetske stranice

1. Državni zavod za statistiku. 2019. *Abecedni imenik naselja*. http://www.dzs.hr/hrv/important/obrasci/04-Trgovina/Obrasci/TU-11_xls/TU-11-Abecedni%20imenik%20naselja.xls (12.02.2019.).
2. Državni zavod za statistiku. 2013. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine*. <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> (02.02.2019.).
3. Državni zavod za statistiku. 2001. *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001*. <https://www.dzs.hr/hrv/dbhomepages/naselja%20i%20stanovnistvo%20republike%20hrvatske/naselja%20i%20stanovnistvo%20republike%20hrvatske.htm> (12.02.2019.).
4. Kurtović Budja, Ivana. 2019. *Govori Makarskoga primorja – dijakronija i sinkronija*. http://dt.com.hr/?action=category&site_id=5&category_id=118 (11.02.2019.).
5. Ministarstvo financija. Porezna uprave Republike Hrvatske. 2019. *Šiframik naselja, gradova i općina*. http://www.porezna-uprava.hr/Dokumenti%20vijesti/naselje_opcine1.pdf (12.02.2019.).

MARITIME TERMINOLOGY IN THE SPEECH OF THE RESIDENTS OF GRADAC

(Summary)

Recognizing that the language of our ancestors - as an intangible cultural heritage - is threatened by extinction, this paper seeks to contribute to the research of maritime terminology in Gradac. For this purpose, it documents and processes over 500 terms related to life by the sea and at sea. This paper represents the first attempt to investigate and document maritime terminology in the local dialect of Gradac. It is to be hoped that this work will encourage further research in this area and thus contribute to the preservation of the local maritime cultural heritage.

Key words: glossary, sea, fishing, Makarska coast, Gradac